

**SEHER KADIOĞLU'NUN Prof. Dr. Mehmet Zeki AYDIN¹
ile RÖPORTAJI²**

02 Nisan 2010 07:02

Pek çoğumuz çocuklarımız için, iş işten geçtikten sonra "Keşke yapmasaydım." diyoruz. Bilinçsiz ebeveyn tutumları, yanlış ezberler çocuklarımızın geleceğine yanlış izler bırakabiliyor. Saçımızı süpürge ediyor, gecelerce uyumuyoruz, "Her şey yavrularımız için" diyoruz da... Bir şeyleri atladığımız kesin. Okumuyoruz, araştırmıyoruz, bu yüzden çok geç anlıyoruz evlatlarımızdan belki de çaldığımız hayatları. Bazı anne babalar bilmedikleri, öğrenmedikleri için geç kalıyorlar ve bu bilinçsizlik sorumluluktan kurtarmıyor onları. Mükemmel ahlaklı bir ebeveyn çocuklarını en iyi yetiştirir de diyemeyiz; içselleştirdiklerini aktaramayabilir; yolunu bulamayabilir. Karıştıracağınız Ailede Ahlak Eğitimi' kitabının sayfalarında gezinirken, çocuğunuzla yaşadığınız ya da yaşayacağınız sorunlara çözüm bulabilir, önlem alabilir, yöntemler geliştirebilirsiniz. Prof. Dr. Mehmet Zeki Aydın'ın Timaş Yayınlarından çıkan Ailede Ahlak Eğitimi adlı kitabı, küçük çocukluk çağlarından başlayarak gençlik dönemini de kapsayan eğitim sürecinde ailelere ve eğitimcilere rehberlik ediyor. Kitap güncel sorunları belirginleştirdiği için diğer kitaplardan bir adım öne çıkıyor.

**HİÇ KİMSE ÇOCUKLARIMI NASIL YETİŞTİRECEĞİM KONUSUNDA BANA BİR
ŞEY ÖĞRETEMEZ!**

-Pek az kimse "Ne yapmalıyım?" der; genelde insanımız çocuğuna nasıl davranması gerektiğini çok iyi bildiğini iddia eder. Ne dersiniz hocam?

Haklısınız, maalesef, çocuk eğitimi konusunda kendilerini eksik görmeyen veya herhangi bir bilgiye ihtiyaçları olmadığına inananlar vardır. Böyle anne babalar, çocuk eğitimine ihtiyaçları olmadığını ispat etmek için birçok gerekçeler ileri sürerler: "Çocuğumu seviyorum ya, daha başka neye ihtiyacım var. Şu sıralar hiç önemli bir sorunumuz yok. Çocuklarımız küçük, daha çok zamanımız var. Sorunlu çocuklar daha çok parçalanmış ailelerden çıkar. Sorunlu çocukların çoğu, alkolik, kumarbaz vb. ailelerde yetişir. Biz cahil birisi miyiz? Hiç kimse

---

¹ www.mehmetzekiaydin.com Email: mzekiaydin@mynet.com

² <http://www.haber7.com/haber/20100402/Egitimde-dayak-oldu-Allah-rahmet-etsin.php>

çocuklarımı nasıl yetiştireceğimi bana öğretecek durumda değildir.”

-Bu söylemler okumayan kesime mi aittir?

Çocuk eğitimi, aile eğitimi, iletişim vb. konularda bilgi eksikliklerini kabul etmeyenler, diğer birçok konuda kitap okuyup, programlara katılabilmektedirler. İyi bir öğretmen veya sürücü olmak, iyi yüzebilmek, iyi tüccar olmak için profesyonel eğitim almak gerektiğini hepimiz kabul ederiz. Ancak iş, aile içi iletişim, iyi bir eş, iyi bir anne baba olmak konusuna gelince, bazılarımız, kendilerini yeterli görürler. Hâlbuki bu tür düşünceler, iki yönden doğru değildir. Bu tür eğitimle ilgili kitaplar sadece yeni anne baba olmuş genç ebeveynler için değil, birkaç tane çocuk yetiştirmiş orta yaş ve üstü yetişkinler için de bir ihtiyaçtır. Çünkü çocuk eğitimi konusunda herkesin eksikliği olabilir. Ayrıca bu tür bilgileri yeniden hatırlamaya ihtiyaç vardır.

Çocuk eğitimi konusunda eğitime ihtiyaç duymayanların yanında bu konuda istekli olanlar da vardır. Böyle bilinçli ebeveynler, çocuk yetiştirirken hata yapmak ve kendi çektikleri acıları, çocuklarına yaşatmak istemeyenlerdir.

Çocuk eğitimi konusunda hiç eğitime ihtiyacı olduğunu düşünmeyenler var eğitime ihtiyaç duyup ne yapacağını bilmeyenler var aslında her konuda olduğu gibi bu alanda da geçiş dönemi yaşandığı için sorunlar yaşıyoruz.

-Sorunlarımız nereden kaynaklanıyor?

Sorunlarımız aile yapımızdan kaynaklanıyor. Daha önce geniş ailelerde yaşıyorduk. Şimdi çekirdek ailelere döndük. Çekirdek ailede çocuk acemi anne babanın elinde eğitilemiyor. Geniş ailede daha rahat bir süreç işliyordu.

-Geniş ailedeki eğitim nasıl oluyordu?

Geniş ailede, genç anne baba çocuğun sadece bakımını üstlenirken, çocukların eğitimine karışmıyorlardı. Sorumluluğu, büyük anne büyük baba üzerlerine almışlardı. Bu arada ailede çocuk sayısı da çoktu; beş altı belki de daha fazla çocuk bir arada büyüyordu. Genç ebeveynler çocuklarına bakarken, bir yandan, kendi çocuklarının da nasıl eğitildiğini görmüş olarak yaşlanıyorlardı ve kazandıkları deneyimleri sıraları geldiğinde kendi torunlarına aktarıyorlardı. Günümüzde değişen şartlarla birlikte çocuk eğitimi konusunda bilgisizlik arttı. Acemi anne ve babalar ne yapacaklarını şaşırıyorlar. Yakınlarındaki başka hanımlardan, özellikle büyükanne varsa, ondan yardım alıyorlar; fakat bu da başka başka sorunları ortaya çıkarıyor. Sonuçta çocuk eğitimi konusunda, çoğumuzun bilgiye ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Nasıl ki otomobil kullanmak için sürücü belgesine ihtiyaç duyuluyorsa aile kurmak için de eğitim almak gerekiyor.

Şakayla karışık "Aile okulundan mezun olmayanı evlendirmemek lazım." diyorum.

EN ÇOK EĞİTİME İHTİYAÇ DUYSANLAR EN AZ TALEP DUYSAN KİŞİLERDİR

- "Çocuğumu nasıl eğitirim derdinde olanlar" azımsanacak düzeyde mi sizce?

Bu konuda bir çalışma yapılmış mı bilmiyorum. Ama gözlemlerime göre, toplam anne babaları düşündüğümüzde azımsanacak kadar diyebilirim. Eğitime ihtiyaç duyduğunu söyleyenlere de derli toplu ciddi eğitim veremiyoruz. Bu konuda yazılmış kitapların çoğu tercüme kitaplardan oluşuyor; doğru dürüst bir seminer yok, bölük pörçük programlar yapılıyor; televizyon programları çok karışık; bu bağlamda kendisini yetiştirmek isteyenlere sunacağımız bir doküman pek bulunmuyor. Bir de eğitim almaya ihtiyaç hissetmeyenler var. Aslında tüm yetişkin eğitiminde ya da halk eğitiminde şu sorun var: "Eğitime en çok ihtiyaç duyanlar eğitime en az talep duyan kişilerdir."

-Bu sizin kişisel tespitiniz mi?

Bu UNESCO'nun yaptığı bir tespittir. Bizim ülkemiz için de geçerlidir. Bir örnek vermek gerekirse, anaokuluna asıl ihtiyacı olanlar, sosyo kültürel seviyesi düşük kesim olması gerekirken, anaokuluna en az talep buradan gelmektedir. Eğitime en çok ihtiyacı olan kesim en az ihtiyaç duyuyorsa, bunlar da duyarlı hâle getirilmelidir.

-Nasıl?

Şimdi hayal gibi gelse de bir süre sonra, belediyelerin ailelerin eğitimi konusuna el atacağını ve kursa devam etmeyenlere nikâh kıyılmayacağını düşünüyorum. Aile kurmak için de çocuk yetiştirmek için de eğitim alınmalıdır.

-Belediyelerden ne bekliyorsunuz?

Belediyelerimiz öncelikle bu işi ciddiye alıp bir program yapabilir. Aile okulu açıp önce isteklilere sonra da evlilik için başvuranlara "Böyle bir seminerimiz var katılmak ister misiniz?" gibi teşviklerle bu tür eğitimleri yaygınlaştırabilir. Bu aslında birinci derecede SHÇEK'in (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu) görevidir.

İSTANBUL ÖNDE OLMALIDIR

-Hocam böyle bir okul açılrsa kim gider? Bence gitmezler.

Bu konuda sabırla insanların ihtiyaçlarına cevap verici, onların değerleriyle çatışmadan konu sunulursa, devam edenler olur. Örneğin, ben Sivas'ta SHÇEK Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'yla birlikte 8 haftalık "Aile Okulu" semineri düzenledim. Kaç kişi katılacak derken, yüzün üzerinde başvuru oldu ve sürekli devam eden 110 kişiye sertifika verdik. Ancak,

ülkümüzde bu konuda bir başka sorun da böyle bir ihtiyaç olduğunu tespit edenlerin, konuyla ilgili konferans, seminer vb. faaliyetler yapmaları, ancak gelenleri memnun etmemeleri, bu konudaki beklentileri boşa çıkarmalarıdır. Sivas'ta da böyle oldu. Beni devreden çıkararak, biz kendimiz yaparız diyerek, seminere devam etmek istediler ve devamını getiremediler. Konferans seminer çalışmalarının bilinçli ekiplerle, öğreticilerle yapılması hâlinde çok yararlı olacağını düşünüyorum. Devletin kurumlarının bu sistemi kurma sorumluluğu vardır. Hepimizin rehberlik eğitimine ihtiyacı var. İleride, nikâh cüzdanını almak için aile okulu sertifikasını almak şartı bile getirilebilir. İstanbul bu konuda biraz da zorunlu olarak önde olmak zorundadır. Belediyelerin ve SHÇEK'in çalışmaları yeterli değil.

AHLAKLI OLMAK DİNDAR OLMAK MIDIR?

-Ahlak eğitimi dinden mi beslenir, gelenek görenek dediğimiz kültür olgusundan mı?

Bu biraz da felsefik bir tartışma konusu. Bu konuda değişik görüşler var. Ahlak, akıldan, duygudan, toplumdaki beslenir diyenler var fakat ben din eğitimi destekli ahlak öğretilerinin başarılı olduğunu düşünüyorum. Ahlak anlayışında en etkili etkenin din olduğunu söylüyorum. Ancak dinden beslenmeyen ahlak da olabilir. İnsanlara yaptırım gücü olarak dört unsur ya da güç sayabiliriz: din, vicdan, hukuk, gelenek görenek. Vicdan doğru eğitilirse bu da bir güçtür. Hukuk ise insana zorla yaptırır; suçluları cezalandırarak suça mani olur; çocuğuna bakmayana zorla nafaka ödetir. Din, cennet ve cehennem ahiret, Allah sevgisi yoluyla insanları etkiler. Geleneğe gelince toplum baskısı devreye girer. Büyük şehirlerin kurulmasıyla toplum baskısı azaldı. Batı toplumlarına bakarsak, insanların birbirini kınamasının söz konusu olmadığını görürüz.

-Dinden beslenmeyen ahlak anlayışının farkı nedir?

Din eğitiminden beslenmeyen ahlak da olabilir. Farkı din, daha (derunî) içseldir. Din, Allah sevgisi ve cennet vaat eder, cehennem cezasıyla korkutur; etkileme ve yaptırım gücü kuvvetlidir.

-Sadece dindar insanlar mı ahlaklıdır? Batı ne durumda?

Sadece dindarlar ahlaklıdır demek doğru olmaz. Ama Müslüman bir dindar ahlaklı olmak zorundadır demek gerekir. Batı toplumları din duygusundan, gücünden tamamen uzaklaştıklarından, ahlak anlayışları dini referans almaktan uzaktır. Günümüz Batı/Avrupa insanı, ağırlıklı olarak, seküler/dünyevi, âdeta insanın kendini tanrılaştırdığı bir hayat yaşamaktadırlar. Onlarda toplum baskısı da zayıflamıştır. Geriye vicdan ve hukuk kalıyor. Hukuk iyi işliyor,

yasaları güçlü. Hukukun üstünlüğünü her fırsatta vurgularlar. Amerikan filmlerine dikkat ettiyseniz, polis sonunda suçluyu yakalar. Bu filmler de aslında eğitim amaçlıdır. Ne yaparsanız yapın kanun yakalar, düşüncesi vermek istiyorlar. Avrupa'da insanları duyarlı olmaya, vicdanları uyarmaya dönük eğitim anlayışları var. Vicdanı uyarmak için, bir gün senin de başına gelebilir mesajıyla insanları bilinçlendiriyorlar. "Kırmızı ışıktaki geçeni şikâyet etmezsem bir gün o gelip beni de vurabilir." diye toplum duyarlı hâle getiriliyor.

HAFİFE ALDIĞIMIZ AHLAK MI? EĞİTİMİ Mİ?

-Size göre ahlak eğitimine yeterince değer veriyor muyuz?

Günümüzde hepimiz ahlaktan bahsediyoruz ama iş ahlak eğitimine gelince aynı ilgiyi göstermiyoruz. Dolayısıyla ahlak eğitiminin önemsenmediğini düşünüyorum. Herkes dürüstlükten bahsediyor da bunun eğitimi nasıl yapılacak onu konuşan az.

-Yaşanılarak herhalde?

Elbette ama önce bilmek gerekiyor. Yapmadan önce önemini kabul etmek gerekiyor. Ahlakı değil de ahlak eğitimini hafife alıyoruz. İnsan dindar olursa ahlaklı olur sanıyoruz. Ahlaklı olmak zordur. Ahlakî davranışları benimsemek, onları hayatımıza geçirmek kolay değil. Bazılarımızın yanlış bir bakış açısı var. Bir insan namazında abdestinde olursa dindar kabul ediliyor. İslam dininin dört temel esası var: inanç, ibadet, muamelat ve ahlak esasları. Bunların her birinin eğitiminin önemi ayrı ve farklı yöntemleri var. İnsan inançlı olduğu zaman dürüst, kıskanç olmayacağını garanti edemiyoruz. Ahlak ayrı bir eğitimi gerektiriyor. Biz tarih boyunca ahlak eğitiminde tasavvuf eğitiminden yararlanmışız. Sabır eğitimi için Yunus'a kırk yıl odun taşıtılmış; kadı efendinin kibirden kurtulması için tuvalet temizlettirilmiş, ciğer sattırılmış. Daha somut açıklarsak, insanın inançlarını, düşüncelerini yani kafasını değiştirebiliyoruz ama bununla iş bitmiyor; insanın, ahlaki yapı dediğimiz karakter özellikleri okul öncesi çağda şekilleniyor.

Çocuğu bir sayfa gibi düşünürsek herkes ona bir yazı yazıyor; sevgi ve güveni ilk annesinde tadıyor; sıcaklığını hissediyor; yani eğitim doğumda başlıyor. Ağladığında altı ıslanınca ilgileniliyorsa, çocuk sevgiyi hissetmeye başlıyor. Evde hangi müzik dinleniliyorsa, çocuk duyuyor, kaydediyor. Annelere, "Ninni söyleyin." diyorum; çocuk mutlaka bundan etkileniyor. Televizyon, komşu, arkadaş; herkes bir şeyler yazıyor; böylece kişilik oluşuyor.

-Çocuk her bakımdan konforlu bir ortamda yaşıyor diyelim ve onu her türlü kötü etkileneceklerinden uzak tuttuk; bu çocuk steril olmayan bir hayata nasıl adapte olabilir?

Çocuğu fanus içerisinde yaşatırsak dışarıda bocalar; tamamen kontrolsüz de bırakamayız.

Demek ki çocuğa, günlük hayattan ve insanlardan soyutlamadan yaşamayı öğretmek lazımdır.

ERGENLİK: GICIKLIK DÖNEMİ

-İyi alışkanlıkları olan çocuklarla bile ergenlik döneminde baş edemiyoruz. Ne yapmalıyız?

Çocuk eğitiminde, gelişim özelliklerine göre davranmalıyız Ergenlik dönemi gıcıklık dönemidir yani bile bile karşındakini sinirlendirecek davranışlar yapma dönemidir. Ben gençlerle baş başa görüşmelerimde soruyorum: "Siz mi daha gıcıksınız, büyükleriniz mi?" Gençler yaptıklarını farkındalar ve "Biz gıcığız" diyorlar. O dönemde suyun akarına gidilmeli. Çocuk, çocukluk yapabilir Çocukla inatlaşmayıp, çocuğun çocuk olduğunu unutmamalıyız. Hanım inat yaparsa erkek inatlaşmayacak; bey inatlaşırsa hanım sakin ve sabırlı olacak, böylece geçim olacak. Çocuk eğitiminde küçükler inat yapabilir ama biz büyükler inatlaşmaktan kaçınacağız. Bir adım geri atacağız sonra çözüm imkânlarını arayacağız.

- Nasihat vermeyi çok seviyoruz bazen itici olmuyor mu?

Din nasihatle öğrenilir çocuğa nasihat vermezseniz çocuk doğruyu nereden öğrenecek? Öğütleri değil televizyonda gördüklerini tatbik ediyor. Televizyon demişken bu konuya da değinelim. Televizyon seyrediliyorsa evde bir tane olsun. Çocuğun odasına kesinlikle televizyon koymayın. Bilgisayarı çocuk odasına değil, herkesin oturduğu oda veya salona koyun, kim kimin ne yaptığını görsün. Çocuklarımızı fark ettirmeden takip etme durumundayız. Her yerde, evde, okulda takip edelim ama bunu yaparken çocuğu boğmayalım, rahatsız etmeyelim.

Sokaklar, arkadaş çevreleri tehlike dolu. Ebeveynler çocuklarını topluma salsınlar mı evde mi tutsunlar? İnsanlar şaşıyor.

ÇOCUĞUN YANLIŞINI GÖRDÜĞÜMÜZDE BASKI YAPMAYALIM

Çocuğumuzun bir yanlışını gördüğümüzde, panikliyoruz, engellemek adına baskı yapıyoruz; alternatifler göstermiyoruz. Günümüzde, çocuklar çocukluklarını yaşayamıyor maalesef. Çocuk oyun oynamak istediğinde, "Düşer, üstü başı batar." diyoruz; arkadaşına gitmek isterse "Kötü alışkanlıklar edinir." diyor engelliyoruz. Çocuklarımız arkadaşsız kalıyor ve böylece bilgisayara ve televizyona düşkün sosyal çocuklar yetiştiriyoruz. Bunun sebebi ise yetişkinler olarak bizim arkadaş çevremizin olmaması. Yetişkinler olarak arkadaşlarımıza gidip gelmiyoruz. Hanımlara tavsiyem, sırf çocuklarının hatırına gidip gelme, ziyaret işine zaman ayırsınlar.

- Ebeveynin kendini aşan çocuk yetiştirme şansı var mı?

Şansı var ama mecburiyeti yok. Elimizden geleni yapıp, büyük beklentilere girilirse çocuğun doğal yaşantısını da engelleriz. Kendisine zarar vermeden, zamanında yaşını yaşayacak; saçma sapan hareketler yapacak ki ileride gençlik zamanları geçtiğinde yapamadıklarını yapmaya kalkmasın.

**HER ÇAĞ, KENDİ DEĞERLERİNİ ÜRETMEKTE... GÜNÜMÜZDE BİOETİKTEN
BAHSEDİYORUZ**

-Bir yandan çağı yaşatmak diğer yandan zamanımızda önem arz etmeyen değerler kazanmalarına öncülük etmek oldukça zor değil mi?

Değerlerin çağdan çağa veya toplumdaki topluma göre değişip değişmeyeceği konusunda iki farklı görüş tartışılmıştır. Değerlerin değişmeyeceğini ileri süren mutlakçı görüşlerin yanında değerlerin mutlak olmasına karşı çıkan göreceli anlayışlar da bulunmaktadır. Ancak bu iki görüşü şöyle birleştirebiliriz: Toplumlar ve çağlara göre değişebilen değerlerimiz olduğu gibi, tüm çağ ve toplumlarda her zaman kabul edilen ortak insani değerler de vardır.

Mutlak değişmez değerlerin yanında, değerler her çağda üretim biçimiyle, yaşama ve düşünme biçimiyle karşılıklı ilişki içinde olmuştur. Her çağ, kendi değerlerini üretmekte ve aynı anda bu değerler de o çağa şekil vermektedir. Son yıllarda, bilgi çağında, yeni sayılabilecek birtakım değerler gelişmektedir. Teknolojik gelişmeler de çevrecilik, insan hakları, verimlilik, toplam kalite... vb. yeni değerler ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, artık bilgisayar ve internet ahlakından, biyoetikten bahsediyoruz.

Toplumumuzdaki değerlerin değişimini olumlu ya da olumsuz bulabiliriz. Ancak şunu bilelim ki, değişim kaçınılmaz. Ancak bilinçsiz bir hızlı değişim, bireylerin uyum sağlamasını zorlaştırabilir. Bu hızlı değişim, artık kuşaklar arasında değil, aynı kuşak içinde bile çatışmalara yol açar. Nitekim birçok aile bu çatışmayı yaşamaktadır. Günümüzde insanların sosyal çevresi aile ile sınırlı kalmamış; televizyon, sinema, dergi, internet, reklâmlar aracılığıyla bütün dünya, genç insanın sosyal çevresi olmuştur. Bu nedenle artık ailenin, çocukların değer sisteminin gelişmesindeki etkisi, eskiye göre daha azalmış ve sorumluluğu da artmıştır.

EĞİTİMDE BİREYSEL FARKLILIKLARIN ÖNEMİ

- Eğitimde şiddet yok diyoruz ama evde ve okulda dayak yemeden büyüyen çocuk var mıdır bilemiyorum. Geleneksel aile yapılanmalarında çocuklar evde terbiye edilmek için özellikle annelerinden dayak yiyorlar. Şiddetin, eğitimde yeri olabilir mi?

Dayak öldü, Allah rahmet eylesin.

- Her çocuk ayrı fitratta doğuyor. "Anne baba, biz iki çocuğa da aynı davrandık biri çalışkan diğeri asi oldu." diyor Çocuğuna göre ayrı strateji mi uygulayacağız?

Evet, ayrı strateji uygulayacağız. İnsanların davranışlarını yalnızca ailesi, çevresi ve kendisine öğretilenler değil, biyolojik, genetik yapısı da etkiler. Bu nedenle, her insanın olduğu gibi her çocuğun da kendine mahsus bedeni, mizacı, manevî yapısı, ruhî özellikleri vardır. Fakat bazı anne babalar, çocuklarını eğitirken bu durumu umursamamaktadırlar. Çocukların kendi kopyaları olduğunu düşünen anne babalar, birçok yanlış yapabilmektedir. Şüphesiz çocuklar, biyolojik, genetik yapılarında anne babalarına ait özellikleri de taşırlar. Ancak her çocuk birçok benzerlikler yanı sıra birçok ayrılıklara da sahiptir. Eğitimde önemli bir ilke de bireysel farklılıkları dikkate almaktır.

İYİ KOMŞULAR İYİ ARKADAŞLAR

- Elimizde olmayan nedenlerle çocuğa çok düzgün bir aile ortamı sağlayamayabiliriz. Küçük yerleşim bölgelerinde yaşayan toplum, inanç ve ahlaki değerler bakımından birbirlerini kuvvetlice etkilemektedirler. Yanlış ve doğru alışkanlıkları da birbirlerine bulaştırmaktadırlar. Aile yapılanmaları da neredeyse aynıdır. Çevrenin yanlışlarından kurtulma yolları bulunabilir mi?

Evet, zor ama bulunabilir. Elbette, toplum içinde yaşayacağız ve birbirimizi etkileyeceğiz. Ahlak kitaplarında, iyi arkadaş ve iyi çevre kurulması tavsiye edilmiştir. Bizim geleneğimizde buna, "salihlerle beraber olma" denilmiştir. İyi bir çevre için elimizden gelen her şeyi yapmalıyız. İyi komşularla, iyi arkadaşlarla birlikte olmanın tüm yollarını denemeliyiz.

ÇOCUĞUN GELECEĞİNİ ŞEKİLLENDİREN

- Gözlemlediğim kadarıyla argo her yerde, sokakta, okulda, trafikte, aile içinde; çoğumuzun ağzı çok düzgün değil diyeceğim, ne dersiniz?

Evet, maalesef sadece argo değil aynı zamanda küfürlü konuşmalar da çok yaygın. Bu konuda televizyonların, film ve dizilerin olumsuz etkileri var. Bunlara bir de internet eklendi. Anne babaların bu konuda işleri zor. Yukarıdaki eve iki televizyon almama ve bilgisayarı orta yere koyma tavsiyesini yineleyeyim.

Çocukların eğitimi, yalnız doğuştan getirdiği yeteneklerle değil, yalnız ailede veya okulda değil, her yerde, herkesin, her şeyin bütün etkileri altında şekillenecektir. Toplumun bütün bireyleri her zaman her yerde, konuşurken, gezerken, yazarken, yayınlarken, hassas olmaya,

doğruyu, iyiyi, güzeli, kutsalı korumaya özen göstermek durumundadır.

PES ETMEME İLKESİ

- Çocuğumuzla iletişimin koptuğunu fark etmeyebilir miyiz? Çocuğu cezalandırmak için onu hiç bir zaman hayati derecede önemsedığı şeylerden mahrum bırakmamak gerekir, diyorsunuz. Elimizden geleni yapıyoruz çocukluk çağlarındaki yönetebildiğimiz çocuklarımızla ergenlikle birlikte baş edemiyoruz.

Evet, haklısınız. Günümüz çocuk ve gençleriyle baş etmek oldukça güçleşmiştir. Anne babalar neredeyse pes etmiş, yorulmuş, yılmış durumdadır. Çocuğun kendi kendine disiplin verecek hâle gelmesi için gerekli eğitim yöntemlerinden biri de “pes etmeme” ilkesidir. Çocuğumuzla olan ilişkilerimizde bazı çatışmalar olabilir. Örneğin, yağmurlu havada çocuğun sırtına ceket giymesini isteriz o da buna karşı çıkar. Bu durumda “pes etmeyip” çocuğa neden ceket giymek istemediğini sorarız. Diyelim ki, ceketinin rengini sevmiyor. O hâlde ona bir seçenek tanıyabiliriz; başka bir ceket giymesini, şemsiye almasını veya bizim bir elbisemizi kullanmasını önerebiliriz. Çocuğa da uygun gelecek bir çözüm yolu, taviz verilmeden sonuca ulaşılmasını sağlar. Verilen karara kendisi de katılan çocuk, söylenileni isteyerek yapar. Bu yöntem, çocuğun belirli bir sorunu çözmek için düşünmeye alışmasını sağlar. Çocuk beş yaşına geldikten sonra bu yöntemi uygulamaya başlarsak, çocuğumuz ergenlik çağına geldiğinde doğacak çelişkileri çok daha kolay çözümlenebiliriz. Bugün küçük alıştırmalarla orta yolu bulmayı öğrenen küçük çocuklar, yarın başka davranışlarında bencillik yapmamayı, fakat ölçüyü de kaçırmamayı başarabileceklerdir. Bazı çocuklar küçük yardımlarla iyiye ve doğruya yönlenebilirler. Bazılarında ise çok uğraşmak gerekir. Önemli olan uğraşmayı bırakmamaktır.

ÖNEMSENMEYEN KÖTÜ ALIŞKANLIKLAR

-İyinin güzelin zevki tattırılmalı kötünün yanlışın zevki tattırılmamalıdır, diyorsunuz. Bunu biraz açabilir miyiz?

İnsan, doğuştan bazı güdüler ve duygulara sahiptir. Dürtü ve güdülerin meşru veya meşru olmayan yollardan tatmin edilmesi ve aynı şekilde duyguların iyiye veya kötüye yönlendirilmesi ise sonradan eğitimle kazanılır. Bu nedenle çocuğun ilk önce hangi duyguları keşfettiği veya tattığı önemlidir. O hâlde, çocuğa iyinin, güzelin başarının zevki tattırılmalı; kötünün, yanlışın, çirkinin zevki tattırılmamalıdır. Önce hangi duyguları tadarsa onun devamını isteyecektir. Örneğin, bir çocuk, yardımlaşmanın, ders çalışmanın, başarılı olmanın zevkini tatmışsa onu benimseyecek ve alışkanlık hâline getirecektir. Şayet çocuk, tembelliğin, zayıf not almanın,

hayvanlara eziyet etmenin, hırsızlığın zevkini tadarsa zamanla o davranışları ve duyguları tekrarlayacaktır. Çocuğa sigara içmek, uyuşturucu almak ilk anda çok cazip gelebilir. Kötü alışkanlıkların bir kısmı, birkaç defa tekrarlayınca alışkanlık hâline gelebilirken, bazıları bir kullanmada kendisine bağımlılık oluşturabilir.

“Çocuktur, bir şey olmaz.” diyerek göz yumduğumuz bazı yanlışların verdiği geçici zevk çocuğun hoşuna gidebilir. Çok hoşuna giden bir oyuncağı izinsiz alan çocuk, bunun zevkini tadarak, hırsız olarak yetişebilir. O hâlde, çocuklara yardımlaşmanın, paylaşmanın, iyi ve kaliteli müzik dinlemenin, iyiliği ve güzelliği öne çıkaran filmler seyretmenin, çalışmanın, başarının zevki tattırılmalı, tembelliğin, insanlara ve hayvanlara eziyet etmenin, cinselliği haram yolla gidermenin zevki asla tattırılmamalıdır.

ÜST DÜZEYDE ETKİLEŞİME YÖNELMEK

- Çocuklarımızı salacağımız dünyaya nasıl hazırlayalım ki hem ezilmesin hem doğru olsun? İki tip çocuk yetiştirme tarzı var. Batı tarzında aile ilişkileri kopuk, özgüvenli bireyler; doğu tarzı eğitimde ise aileye bağımlı, kendine fazla yetmeyen, ürkek bireyler yetişiyor. İkilem yaşayan ebeveynlere ne önerirsiniz?

Çocuğa uygulanacak disiplin anlayışı konusunda bizim toplumumuzda ve bugünkü Batı toplumunda, anlayış farklılığı bulunmaktadır. Batılılar, çocuğun disiplinli bir şekilde yetişmesi için bebekken yani çok küçükken bazı yaptırımları uygularlar. Toplumumuzda uzun yıllar aşırı koruyucu ve baskıcı tutum hâkim oldu. Disiplin adı altında ağır bir baskı çocuğun ruhunu bunalıttı. “terbiyeli” olmakla “sıkılğan” olmayı birbirine karıştırdık. Halbuki “utanmayı bilmek” ile “utangaç olmak” birbirinden farklı şeylerdi. Ancak son zamanlarda, başka bir tehlike ortaya çıktı. Eski tutuma bir tepki olarak yeni bir arayış çabasıdan, cinsel özgürlük ve rahatlık beklentilerinden, aile yapımızı yıkmaya yönelik telkin ve teşviklerinden etkilendik. Önemsiz sebeplerle boşanmalar arttı. Çocuğa müdahaleyi, çocuğun bireyselliğine yönelik bir tehdit olarak algılayan anne babalar, bu sefer, “utangaç” çocuk yerine “utanmaz” çocuklar yetiştirmeye başladılar.

Batı ile bizim toplumumuzdaki eğitim anlayışında, kim doğru yapıyor derseniz, ben de gerek bizlerin, gerekse Batılıların tavrında, doğrular ve yanlışlar bulunabilir, diyorum. Örneğin bizler koruyucu anne babalar olarak, bağımlı, hayat boyunca birilerinin desteğine ihtiyaç duyacak bir insan yetiştiriyor olabiliriz. Çocuğuna sürekli olarak, bir yetişkine davranıyormuş gibi davranan Batılı ise belki kendine güvenen ve bireyselleşmiş bir insan yetiştiriyor. Fakat bu insan,

hayatı boyunca anne baba-çocuk ilişkisindeki sıcaklığı arayabilir, ayrıca fazlaca bireyselleşmenin bedelini, toplumda yalnızlık çekerek ödeyebilir. O hâlde ne yapmalıyız? Yukarıda iki kutup hâlinde sergilenen anne baba tutumlarının her ikisinden de vazgeçmekte, daha üst düzeyde bir etkileşime yönelmekte yarar vardır. Başka bir söyleyişle, Batı'daki anne baba tutumunu kopya etmeyelim; ama çocuklara aşırı karışma şeklindeki tutumuzu da sürdürmeyelim; yalnızca eksikliğimizi belirleyip, kendi anlayışımızı geliştirelim. Belli bir olayda, çocuğumuzu hem koruyup gözetebiliriz, hem de adam yerine koyup bireyselleşmesine izin verebiliriz, hem de onu bir çocuk olarak görüp bağrımıza basabiliriz.

BİR KİŞİYE KIRK GÜN NE DERSEN O OLUR.

- "Çocuk aşağılanmaktan, olumsuz sıfat ve tanımlamalardan uzak tutulmalıdır." diyorsunuz. Peki, çocuklarımızı eleştirmek ne gibi sonuçlar doğurur?

Evet, çocuğu hatalarından dolayı, asla onu küçültücü, benliğini yıkıcı, olumsuz adlarla çağırılmamalı ve kötü sıfatlarla tanımlamaktan kaçınılmalıdır. Derslerine çalışmayan çocuğunuza "tembel" sıfatını yakıştırdığınızda onu çalışmaya teşvik etmiş olmaz, tam tersi, onun çalışma çabalarını engellemiş olursunuz. Çünkü o bir tembeldir, öyleyse niçin çalışsın? Ona "tembelsin" demeden de zamanında çalışmanın önemini anlatabilirsiniz. Onu "pis olmak"la suçlamadan da temizliğin gereğinden bahsedebilirsiniz. Terbiyesiz, pis, tembel, dikkatsiz, geçimsiz, huysuz, şımarık, ukala, geveze, aptal, beceriksiz gibi sıfatlar çocuklardan uzak tutulmalıdır. "Bir kişiye kırk gün ne dersin o olur." atasözündeki gibi, "Çocuğa deli dersin deli, akıllı dersin akıllı olur." Çocuğumuzun nasıl olmasını istiyorsak öyle sözlerle hitap etmeliyiz. Sürekli "akıllı oğlum, çalışkan kızım, iyiliksever yavrum, cömert kızım, çalışkan oğlum, aslan oğlum, temiz kızım, nazik çocuğum, kaymak kızım, bal oğlum" sözlerini duyan çocuk, zamanla bu sözlerin içini de doldurup, söylenen rolleri ve sıfatları benimseyecektir.

"İLMİN SONU YOKTUR AMA KİŞİ BİLDİĞİNİN ALİMİDİR"

-Size hayatınızı nasıl geçiriyorsunuz, en çok hangi alandaki çalışmalara ağırlık veriyorsunuz diye sorsak ne söylersiniz? Çünkü itiraf edeyim sizi kolay bulamıyorum. Bir gün İstanbul'dasınız. Ertesi gün görüşürüz diye aramakta tembellik edince bir bakıyorum Rize'desiniz. Bu çalışma temponuzu neye borçlusunuz?

Efendim, bir hayat felsefem var. Bilinçli olmak ve dengeli yaşamak istiyorum. Bunun için ilkeli olmak gerekir, ben de ilkelerimle yaşamak istiyorum. İmamı Gazali'yi seviyorum, İhya kitabını okuyorum ve tavsiye ediyorum. İhya'nın ikinci cildinde, "İyiliği emretmek ve kötülükten

sakındırma" (Emri bil-maruf ve nehyi ani'l-münker) bölümü var. Bunun son sayfalarında, "Amme Münkeratı" diye bir başlık var. Orada Gazali mealen şöyle der: "İlmin sonu yoktur ama kişi bildiğinin âlimidir. Dünyanın herhangi bir yerinde senin bildiğini bilmeyen var ve sen gidip ona öğretmeye gücün yetiyor da gidip anlatmıyorsan sorumlusun." Ben, bu sözü kendime ilke edindim ve bildiklerimi paylaşmaya çalışıyorum. Seminer ve konferanslarımda anne babalara aile içi iletişim ve çocuk eğitimi konularını; gençlere bilinçli olma ve dengeli yaşama konusunu; öğretmenlere yeni öğretme yaklaşımlarını; din görevlisi kardeşlerime verimli din hizmetinin nasıl yapılacağı konusunu anlatıyorum. Düzenli ve ilkeli yaşamaya gayret ediyorum. Erken yatıp erken kalkıyorum. Yaz ayları hariç pazar günleri dâhil sabah namazlarından sonra yatmayıp çalışıyorum.

Efendim, sorduğunuz samimi ve seviyeli sorularınızla, böyle keyifli ve kaliteli bir sohbete zemin hazırladığınız için size çok teşekkür ediyorum.